

TUDOR ZBÂRNEA – ÎNTRE MITIC ȘI MISTIC

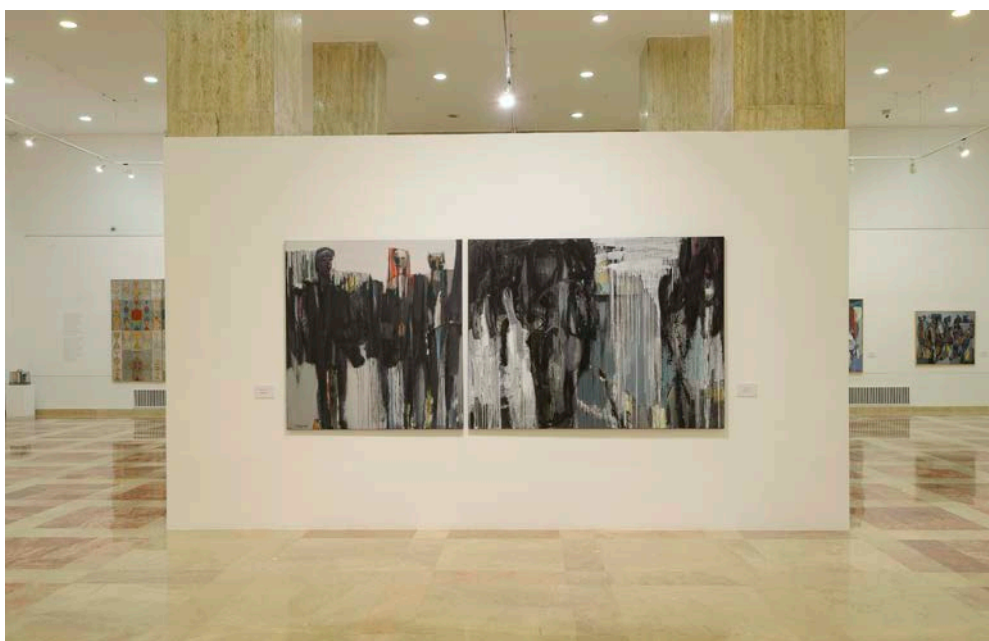

Între 19 iunie și 4 septembrie 2022, la Muzeul Național de Artă al României a fost deschisă Expoziția retrospectivă Tudor Zbârnea așezată sub inspiratul și atractivul titlu *Călătorie spre centrul ființei. Ecourile arhetipului*.

Tudor Zbârnea (n. 1955) este unul dintre cei mai importanți plasticieni de dincolo de Prut – poate chiar cel mai strălucit reprezentant al penelului din Republica Moldova – care întrunește în persoana sa atât creatorul, cât și un priceput curator secondat de un dedicat director al Muzeului Național de Artă al Moldovei din Chișinău, instituție ce o conduce din 2002.

El nu se află la prima sa expoziție bucureșteană ci la a șasea personală, fără a pune la socoteală participările la manifestări colective. Și, de fiecare dată, apariția sa pe simeză a impresionat și a lăsat amintiri puternice publicului.

Expoziția de față a fost o retrospectivă de anvergură în care artistul a selectat operele care consideră a fi caracteristice pentru firul creativității sale până în momentul de față. Se constată, cu pregnanță, un interes pentru investigarea vieții spirituale a civilizațiilor succesive trăitoare în această lume, de la politeismul primitiv la monoteismul civilizațiilor înfloritoare

ale erei noastre. Este evidentă stăpânirea unui vast muzeu imaginar din care artistul își poate alege elementele constitutive ale compozițiilor. Discursul expozițional debutează cu simbolismul formelor primare ale civilizațiilor naturii: în lucrările intitulate *Extensie*, *Decor sacru* sau *Axe totemice* se găsesc sugestii ale stâlpilor totem Haida sau Kwakiutl din Columbia Britanică și citate din totemismul oftalmic al lui Țuculescu împletite cu semen din Paleoliticul Superior scrijelate pe oase ori pe pereți de peșteră sau cu siluete umane schematice din Tassili. Spre a-și asigura privitorii că eroul civilizator nu este corbul sau coyotul populațiilor amerindiene ci Omul, între formele geometrice stilizate sunt inserate siluete filiforme de strămoși mitici.

În *Armonie celestă* dispar aceste ideograme ale copilăriei omenirii spre a se impune însemnele creștine, crucea bizantină și crucea latină ce se compun, la scară monumentală, din mozaicarea casetoanelor ce închid în ele clepsidre (ce poate, la origini, erau figurărie schematice de oameni) ce se transformă, printr-un subtil proces evolutiv, în Sfântului Graal! Paleta se dezvoltă într-un dialog de cald-rece: ocru-oranj și albastru.

Tot din seria totemică fac parte lucrările intitulate *Axe*, *Redescoperire*, *Căi axiale*, *Arbore ancestral*, *Stratificare* și *Stratificarea memoriei*, toate având o mai pregnantă antropomorfizare a elementelor componente aduse în zona măștilor rituale de strămoși. Paleta devine mai gra-

vă, mai profundă, pendinte de introspecția ce o practică artistul și concluziile la care ajunge, ce nu dau loc la „șuguală”, la persiflare sau buf. Pătruns de seriozitatea actului creator, demiurgic, Zbârnea descoperă întru sine că viața nu este un etern carnaval voios, ci un constant zburciom, marcat de încercări prin care numai cei tari de cuget izbândesc și își salvează sufletul.

Alte situații I și II ascund în ele marile тайне creștine: siluetele tremurânde, neclare, ale Mariilor în fața Mormântul gol, cu giulgiul răsfrânt pe marginea sarcofagului dă o sugestie asupra mesajului de credință al autorului. O interpretare, să-i spunem, laicizată, a „Coborării de pe Cruce” apare, fără echivoc, în pânza *Disperare*: nimbul și obiectul supliciului nu sunt figurate dar dramatismul specific purtării unui trup neînsuflit este evocat, în mod magistral.

Dacă misticismul e doar imanent – sau citat în subsol, cu surdină (și relevant doar pentru inițiați) – în lucrările de început, în primele decenii ale secolului XXI, el devine manifest. *Crucificare* (2015) nici măcar nu are nevoie să reprezinte forma crucii în geometria sa aspră pentru că petele de variate nuanțe de gri, albastru, citron și roșu, care încadrează chipul chinuit de durere, enunță, fără tăgadă, martirajul. Apoi, *Chip I și Înălțare* (2015) – unde sunt alăturate trei portrete însângerate și contorsionate de supliciul la care au fost supuse – poartă în ele amintirea „Sfintei Fețe” plăsmuită de penelul lui Georges Rouault. Înscrierea în triumfiuri a

Detașare, 2019, 1500×1400 mm, acril, pânză.

celor trei chipuri, ochii stinși, buzele cu colțurile lăsate a mare tristețe, rapelurile de roșu sângeri în masa de alb-gri, euritmia liniilor verticale ce desemnează nasul axial, intersectat cruciform de linia arcadelor, accentuează dramatismul sfâșietor al imaginii ce te urmărește, obsedant. În *Dispersie* (2018), cele trei chipuri par multiplicare prin culoarea lichidă lăsată să curgă ca o ploaie asupra lor, conferindu-le indecizie formală, virbatilă. Tragismul lor este accentuat de mărirea cantității de roșu. În *Trecere* (2018) apelează la efecte gestualiste de tip Pollock, însă lipsite de violență, ca descărcarea de nervi a artistului american ci, mai degrabă, ca o mângâiere duioasă a pânzei de care Zbârnea este îndrăgostit. *Sacrificiu* (2018) se prezintă ca o evocare a chipurilor fragmentare din frescele paleocreștine ale catacumbelor romane.

În *Extracorporalitate* (2018), *Calea memoriei*, *Dincolo de noi* (2018), *Revenire* (2019) și *Martiri* (2020) suntem purtați în zona de

Dincolo, a spiritului despărțit de trup. Totul este eteric, părelnic. Contuurile dispar, culorile sunt scurse pe pânză și printre dărele verticale, se străvede, ca printr-un văl al iluziei, cel ce a fost cândva tangibil, dar, prin Înălțare, a devenit Etern și Universal!

Monumentalist de forță, expozantul se manifestă plenar pe suprafețe ample în care își poate enunța ideile și umanismul funciar. Cu inepuizabilă forță de extrapolare, cu disponibilități spre trecerea, cu ușurință, dintr-o stare într-alta și constantă curiozitate întru investigarea eului personal în comparație dar și consonanță cu lumile succesive, necunoscute dar intuibile, contextualizate și aduse în zona palpabilității, Tudor Zbârnea, glosează, cu har, între mitic și mistic.

Adrian-Silvan IONESCU, dr. în științe istorice, cercetător științific gradul I, Institutul de Istoria Artei „George Oprescu”, București, Academia Română

Revenire IV, 2019, 1500×2000 mm, acril, pânză.

Trecere, 2019, 1500×2000 mm, acril, pânză.